

Bidra med din kunnskap!

Om du kommer over en flaggermus er det flott om du tar et bilde av den og sender det inn. Bildet kan brukes til å finne ut hvilken art av flaggermus du har funnet, og til å vurdere hvilken forfatning den er i. I tillegg bidrar du til å øke kunnskapen om flaggermus i Norge. Bilder kan sendes til flaggermus@zoologi.no

Vannflaggermus

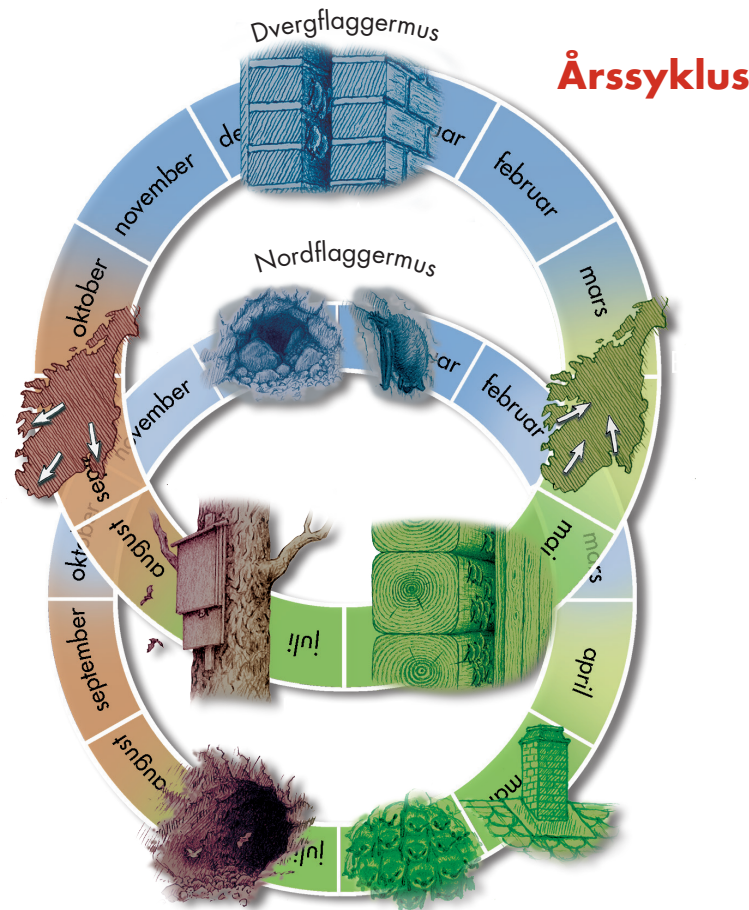
Vil du vite mer?

Norsk zoologisk forening har mer informasjon om flaggermus og om flaggermuskasser:

zoologi.no/flaggermus
facebook.com/Flaggermusmottak
 Flaggermustelefonen: 911 50 365
 Du kan også kontakte din lokale Fylkesmann: fylkesmannen.no

Bruk også flaggermustelefonen om du finner en inne-stengt, skadet eller forkommen flaggermus!

Brosjyren er utarbeidet av Naturformidling van der Kooij og Fylkesmannen i Oslo og Akershus
 Utforming: Paula Berkemeyer
 Illustrasjon: Peter Twisk
 Foto: Keith Redford & Jeroen van der Kooij

Dvergflaggermus

- A. Overvintrer i bygninger/hule trær.
- B. Trekk foregår fra kyst til innland. Noen populasjoner trekker ikke.
- C. Hunnene samler seg i ynglekolonier - ofte bak bekledning, under flattak og i hule trær.
- D. Hannene samler hunnene i et harem - hule trær og flaggermuskasser er populære.
- E. Trekk foregår fra innland til kyst. Noen populasjoner trekker ikke.

Nordflaggermus

- F. Hunnene samler seg i ynglekolonier - gjerne langs pipa til bebodde hus.
- G. Sverming ved overvintringssteder. Ungene blir vist veien dit, parring foregår.
- H. Overvintrer underjordisk: gruver, steinrøyser, kjellere.

Stor flaggermuskasse

Slik kan du få flaggermus til å trives

Flaggermuskolonier foretrekker varme, tørre og mørke steder. Mørkeloft og hulrom mellom ytter- og innervegg blir ofte brukt. Flere arter liker seg under pipebeslaget eller henger rundt pipa på loftet. Kolonier liker seg best i soleksponerte vegger, gjerne mot sør eller vest. Loftsrom kan gjøres tilgjengelige ved å skjære ut en innflygningsåpning på 6x2,5 cm, gjerne i gavlveggen. Sørg for at det er en ru landingsflate rundt åpningen. Pass på at åpningen ikke lages for stor, da det kan komme inn arter som ekorn, duer eller ugler som kan fordrive flaggermusene eller gjøre skade på huset.

Man kan også henge opp flaggermuskasser. Flaggermus flytter ofte frivillig fra sitt oppholdsted i hovedhuset og ut i slike kasser om forholdene ligger til rette for det. For å tiltrekke flaggermus til hytte eller bolig anbefales kasser med flere kamre som henges på bygningens solside. Små flaggermuskasser kan også henges opp i trær i hagen eller i skogkanten. Her anbefales det å henge opp et minimum av 5-10 kasser, men én kasse er bedre enn ingen! Kassene bør henges i en høyde på minst 3-4 m, bør ikke skjermes av kvister og blader og må være skjermet fra kunstig belysning.

- 1 Nordflaggermus
- 2 Sørflaggermus
- 3 Skimmelflaggermus
- 4 Dvergflaggermus
- 5 Trollflaggermus
- 6 Tusseflaggermus
- 7 Storflaggermus
- 8 Bredøre
- 9 Brunlangøre
- 10 Vannflaggermus
- 11 Skjeggflaggermus
- 12 Skogflaggermus
- 13 Børsteflaggermus

En ansamling av sommerfuglvinger på loftet viser at brunlangøre har tilhold der.

Muselort er kompakt, flaggermuslort faller lett fra hverandre når man vrir det mellom fingrene.

Skoglemen Klatremus Dvergflaggermus Brunlangøre

Flaggermus nattens svaler

Brunlangøre

Flaggermus er små, flyvende dyr som er mest aktive på nattestid. I Norge er det per 2015 påvist 13 forskjellige arter, og flere av dem er truet. Flaggermus er vanligvis ikke skadelig å ha i hus, men kravling og piping i vegger til soverom og oppholdsrom kan til tider oppleves plagsomt.

Biologi

Alle flaggermusartene som finnes her i landet er små av størrelse, og de lever av insekter og edderkoppdyr. De er pattedyr, så ungene drikker melk fra mammaen sin den første måneden. Flaggermus får vanligvis bare en unge i året. Det hender at de får tvillinger, og ved sjeldne anledninger kan de også få trillinger.

Om sommeren danner hunnene kolonier der ungene blir født. Dyr fra et relativt stort område kan samle seg i slike kolonier. Hos skimmelflaggermus samler også hannene seg i store kolonier. Hos andre arter lever hannene spredt; noen blander seg med hunnene, noen lever alene, mens andre lever sammen i små grupper.

På grunn av det lave antallet unger, og fordi de lever i kolonier, er flaggermusene svært sårbare for inngrep som skader levestedene hvor koloniene holder til. Et inngrep som fører til tap av én koloni, kan ha store ringvirkninger på den lokale og regionale flaggermusbestanden, og det kan ta mange år før den tar seg opp igjen.

Når flaggermus først har kommet seg gjennom det første leveåret, kan de bli svært gamle. Ti år er ingen sjeldenhet, men det er også dokumentert individer på 30 og 40 år!

Flaggermus er truet fra mange hold, og flere faktorer påvirker bestanden i feil retning. Blant annet er de negativt påvirket av bruk av plantevern- og trebehandlingsmidler, drenering av vassdrag, fjerning av kantvegetasjon, storskala jord- og skogbruk, omlegging fra kjøttfe- og melkeproduksjon til kornproduksjon, hogst av gamle og hule trær, samt tetting av bygninger. Bygging av vindkraftverk ved jaktområder og i trekkruiter er en av de nye truslene flaggermus står overfor.

Nordflaggermus i dvale

Dvergflaggermus med unge i flaggermusmottaket

Dvergflaggermus i koloni

Noen oppklaringer

Det er knyttet en del misforståelser til flaggermus. Noen tror at flaggermus angriper mennesker, men de er ikke interessert i oss. Norske arter spiser insekter og edderkoppdyr. De har en avansert innebygget sonar, som gjør at de er svært dyktige flyvere. Unge og uerfarne flaggermus kan noen ganger feilberegne litt når de flyr, og ende opp med å lande på uvante steder. Mange tror at flaggermus suger blod. Men kun i Sør- og Mellom-Amerika finnes det tre flaggermusarter som lever av blod. De øvrige 1300 artene i verden lever av alt fra frukt, nektar og pollen til fisk og mus, men fremfor alt insekter!

Siden flaggermus spiser insekter, har de tenner som er beregnet for å gripe og knuse. Om du har fått flaggermus i hus, trenger du ikke bekymre deg for at de skal gnage istykker isolasjon og trevirke, da de ikke har tenner til å gnage med! Flaggermus lager heller ikke bol og reir, men benytter seg av allerede eksisterende hulrom de finner. Lukt blir sjelden et problem. Lorten består av insektdeler og tørker raskt inn, og urinen krystalliserer lett. Først ved store kolonier (flere hundre dyr), og ved dårlig ventilasjon eller fuktskade, kan luktproblemer oppstå.

Det er vanlig å tenke at flaggermus sprer rabies og andre farlige sykdommer. Den formen for rabies som forekommer hos hundedyr og en rekke andre rovdyr, er ikke påvist i europeiske flaggermus. Derimot er det påvist andre typer rabiesvirus, som later til å være mindre smittsomme, og som ikke forårsaker epidemier. Smittede flaggermus angriper ikke men blir ofte lam i vingene. Skal man håndtere flaggermus bør man uansett ta forhåndsregler. Bruk alltid hansker, og oppsøk lege for å bli vaksinert om du skulle være så uheldig å bli bitt i forbindelse med håndteringen.

Alle ville dyr kan ha parasitter, og flaggermus er ikke noe unntak. Parasitter som lopper, midd eller veggedyr er artsspesifikke, og sprer seg svært sjelden til andre arter (som mennesker).

Positivt for flaggermus:

- Variert landskap
- Masse insekter
- Spredte busker og trær, kantvegetasjon
- Åpent vann, inkl. hagedammer
- Løvtrær og blomsterenger
- Vivendel, rognebær, jasmin og lind som hageplanter

Negativt for flaggermus:

- Plantevernmidler
- Flombelysning
- Katter. Katter bør ikke få tilgang til utflygningssteder eller flaggermuskasser. Holdt dem inne om natten!

Nyttige for mennesker

Flaggermus gjør nytte for seg ved å spise store mengder insekter. En eneste flaggermus kan spise mellom 1000-3000 myggstore insekter hver natt. De spiser også insekter som rognebærmøll som lever av avlingene våre. Flaggermuslort er kjent som veldig god gjødsel, og flere steder i verden blir den utnyttet kommersielt (guano). I tropene finnes det arter som spiser frukt og nektar. Der har de en viktig rolle som frøspreader og pollinator.

Flaggermus i huset?

Vanligvis bor ikke flaggermus i hus hele året. Dette er på grunn av at de foretrekker ulike oppholdssteder til ulike årstider. Om sommeren vil de ha det varmt og tørt, mens om vinteren vil de ha det kjølig og fuktig. Som regel tilfredstiller ikke et og samme sted begge disse kriteriene. Flaggermus vil derfor som oftest forlate kolonistedet sitt i august-september. Selvfølgelig finnes det unntak, og på steder med mildt og fuktig klima (som på Vestlandet), kan flaggermus bli boende i samme hus året rundt.

Alle arter kan forekomme i bygninger. De vanligste som finnes der er nordflaggermus, dvergflaggermus, skjeggflaggermus, skogflaggermus og brunlangøre. Lyd av kravlende eller pipende flaggermus nær soverom eller oppholdsrom, lukt eller avføring kan oppleves plagsomt. Da kan det være lurt å tenke over følgende punkter:

- Kan flaggermusenes aktivitet begrenses til områder der de ikke er til sjenanse?
- Kan ventilasjonen økes?
- Kan avføring fanges opp med en duk eller en list langs veggen?
- Kan det henges opp en flaggermuskasse på ytterveggen?
- Innflygningshull kan kun tettes når flaggermusene ikke er i huset - ikke steng unger inne! Da kan det gå fra vondt til værre. Dyr kan dukke opp overalt i huset eller dør og råtner i veggen.

Det er lov å be om eksperthjelp! Se kontaktinformasjon bakerst i brosjyren.

Fredet i Norge

Alle norske flaggermusarter er fredet. Det er forbudt å gjøre unødig skade på flaggermus og deres bo. Norge har gjennom Bonnkonvensjonen (EUROBATS-avtalen) og Bernkonvensjonen internasjonalt forpliktet seg til å ta vare på flaggermus.

Dersom disse rådene ikke er tilstrekkelige for å løse utfordringene, kan man søke Fylkesmannen om tillatelse til fjerning.

